

DE AKKERS EN HUN VELDNAMEN

van de

HEERLIJKHEID SINT-MICHIELS GESTEL OUD- en
NIEUW HERLAAR en GEMONDE

DE AKKER VELDNAMEN VAN SINT-MICHIELSGESTEL VOOR 1900

1. AKKER

Het woord akker komt reeds in de 9^e eeuw voor en zou beteken “het omheinde veld” of “bouwland behorend bij de dorpsgemeenschap”. Andere woorden voor akker zijn kouter (=open dorpsakker in het Vlaams), enk en es. Voorkomende schrijfwijzen zijn akker, acker en ecker.

2. De eerste Gestelse akkernamen

In de Gedeponeerde Archieven A Archief van de Tafel van de H. Geest van Sint-Michielsgestel 1342 –1942 komen de volgende beschrijvingen van akkers voor :

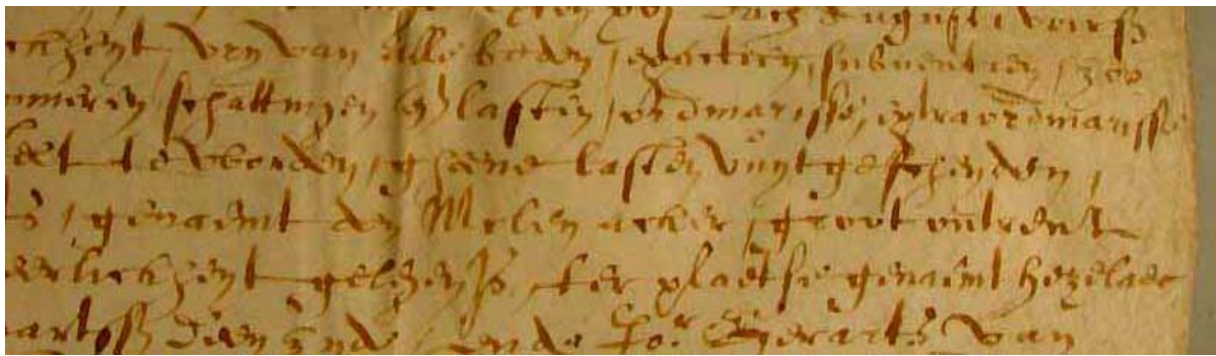
1446 (b) Overdracht ten overstaan van schepenen van St. Michiels Gestel door Mechtelt, weduwe van Dyederic 's Groven, aan Dyederic Heystman, priester, meester der tafel van de H. Geest van genoemd dorp, van een jaarlijkse roggepacht van 1 mud, verschijnende met Lichtmis, gaande uit een akker, geheten de Paelecker, onder genoemd dorp, welke pacht Dyederic 's Groven gekocht heeft van Herman van der Heyden en legateerd aan genoemde tafel. 1369 Jan. 2. 1 charter

1456 (1) Overdracht ten overstaan van schepenen van St. Michiels Gestel door Ghijsbrecht, zoon van wijlen Gerit Collant, aan Willem van Beeck ten behoeve der tafel van de H. Geest van genoemd dorp van een jaarlijkse erfpacht van 2 sester rogge, Bossche maat, verschijnende Lichtmis en gaande uit huis en hof, gelegen onder genoemd dorp „int „herschap van Rumell” en uit een stuk land, gelegen als boven ter stede „geheeten op Heesecker”. 1465 Febr. 24. 1 charter

1464 (p) Testament van Elizabeth, dochter van wijlen Gerardt Dirck Gijben, weduwe van Jan Willems die Raymaker, voor schepenen van St. Michiels Gestel, waarbij de testatrice o.a. legateert aan de tafel van de H. Geest van genoemd dorp een jaarlijkse erfpacht van 1 malder rog, Bossche maat, gaande uit een stuk akkerland, gelegen onder genoemd dorp ter plaatse Heystraat, genaamd den Pellenecker. 1561 Febr. 19. 1 charter

1467 (q) Vestiging voor schepenen van St. Michiels Gestel door de momboiren der onmondige kinderen van wijlen Jacob Peters van den Broeck en wijlen Gertruydt, dochter van wijlen Joost Claessen, echtelieden, voor Adriaen Janss Spierinx en Mathijs Henricxss als meesters en rectoires der tafel van de H. Geest van genoemd dorp, van een erfcijs op een stuk land ter plaatse Hezelaer „ontrent de twee hecken” genaamd den Molenacker, welk land hun vader bij scheiding en deling van 28 Sept. 1618 is aangekomen. 1630 Aug. 16. 1 charter

Bron : Inventaris van het archief der gemeente St. Michiels Gestel door Drs. C. Th. Kokke 1949

Bron : Inventaris BHIC 5039 1467 (Molenacker)

In de cijnsboeken van Gestel worden gebruikt de woorden : akker, akkerland, bouwland, teulland en zaailand.

3. Akkerveldnamen.

In tabel een zijn de tot op heden gevonden akkernamen als standaard veldnaam weergegeven, dit omdat dezelfde veldnaam soms op verschillende schrijfwijze wordt aangetroffen.

Veldnamen kunnen ons o.a. iets vertellen over de landschapsgeschiedenis, begroeiing, ontginningsactiviteiten en dierenwereld enz..

De perceelsnamen zijn onder te verdelen naar rubriek :

Ligging	Beeksen-, Venakker
Vorm	Ronde-, Kromme- en Lange akker
Eigenaar :	
Familiennaam	: Johan Tonen-, Martens akker
Functie	: Drossaardsakker
Instelling	: Armen-, Kerkakker
Ambacht	: Mulders-, Brouwersakker
Gewas	Boon-, Gerst-, Haverakker
Dier	Varkens-, Berenakker
Vogel	Havik-, Kraaienakker
Kwaliteit	Kwaden-, Guldenakker
Plant	Rozenakker
Enz.	

4. De akkers

In een sterk agrarische dorp zoals Sint-Michielsgestel voor 1900 stond de akker centraal in de voedselvoorziening voor de dorpsbewoners.

In 1807 was in Gestel op een beroepsbevolking van 381 personen 297 boer (162) of landarbeider (134).

De dorpsakkers lagen op de droge zandige gronden in het beekdal van de Dommel, bij voorkeur gebruikte men in zeer vroege tijden hiervoor oude bruine bosgronden, vanwege hun vruchtbaarheid en het hoge watervasthoudend vermogen van deze grond.

Later werden deze akkers bemest vanuit de potstal, hierbij was de aanwezigheid van heide weer van groot belang, omdat men te weinig stro had voor in de potstal. Voor één ha akker was ongeveer 10 ha heide nodig. De heidegebieden waren als gemeenschappelijke grond in gebruik bij de dorpsbewoners (de gemeijnt), hiervoor moest gebuurcijs aan de eigenaar van de heide (de Heer of de Hertog) worden betaald.

Als voorbeeld van een gemeynt volgt nu de uitgifte van de Theereheide :

47. WILLEM VAN HOORNE, HEER VAN HERLAER, BELOOFT ZIJN LIEDEN VAN NIEUW-HERLAER EN ST. MICHIELSGESTEL ZIJN GE-MEENTE TUSSCHEN BOXTEL EN DEN DOMMEL NIET TE VERKOOPEN EN STELT REGELS VOOR HET GEBRUIK DAARVAN VAST.

1381 November 17.

Wij Willem van Huerne, heere van Perweys, van Duffele ende van Herlair, doen condt allen luden, dat wij gelooft hebben ende geloven in goeder trouwen voer ons, onse oer ende nacomelingen onsen luden van Nijeherlair, van Thede ende van Gestel tot Maesbrugxken thoe, dat wij onse gemeynte, geleghen tusschen Maesbrugxken voirs. enden den gerichte van Boxtel ende van den gerechte van Boxtel wederom totten Dommelen toe, gelijk alsoe daerop deze zijde van Thede liggende ende ons toebehoerende zijn, nyet vercopen noch vergeven en sullen in gheen en tijde toecomende, maer dat wij se sullen laten leggen ongehoefslaeght, gelijk zij nu leeght, in manieren ende voerwaarden, gelijk hiernaevolgt; dats te weten, dat onse luden voors. overall opte voorgen. gemeynten heyde sullen mogen meyden oft doen meyden ende torff winnen in de Hoolvennen ende nergens anderswaer, te goetduncken ende rade tweer gesworens, dye daertoe geset sullen wesen van onse luden wegen voors.; ende waert sake, dat yemant opte voergen. gemeynte heyde meyde oft torff wonne in de voergen. Hoolvennen sonder oirloff der voirgen. gesworens, soe sullen wij oft onsen richter alsulcke peynen ende breuken, als daerop geset sullen worden, altoos rechten ende uuytpanden tot onsen behoef, alsoe dicke als wij oft onsen rechter des versocht sullen worden, ende oyck mede behoudelijck ons ende onsen naecomelingen, dat nyemant van onse luden voors. eghenen torff en sall mogen winnen oft steken in onsen venne, dat bij Zegewerp gelegen is; ende mede sijnt voerwaarden, dat wij egheenen torff van de voirgen. gemeynte vercopen en wechgeven noch vervremden en mogen, maer dat wyen behouden sullen tot onse ende onser nacomelingen nootberninghe tot onsen huuse van Herlair; ende van de voergen. gemeynten sullen onse luden voors. ons oft onsen nacomelingen jaerlijcx geven eenen erffchijs van twelff ouden groten tsjaers, te betalen alle jaer op ste. Michielsdach te Gestel, als men ons en anderen chijs daer gelt, ende zij mogen de voirgen. gemeynte alsoeveele uuyt laten geven, daer men den voergenomen chijs aff maken mach, sonder wederseggen van yemanden; ende voirt want onse lieden voirs. ons hierom oyck ghegheven hebben tweehondert oude schilden, daer sommige leden ende goeden van Thede ende van Nyeherlair nyet mede aff gegouden en hebben ende dye wij met namen uuytgeset hebben, daerom sijnt voirwairden, wanneer die voers. lieden, dye haere goeden tot Thede oft tot Nyeherlair liggende hebben ende dye wij uuyt hebben geseth, alsoo voers.es,

onsen goeden moet gecrijgen, dat hij de voergen. gemeynnten dan voirtaen medegebruycken sullen, gelijk onsen luden voers.; ende mede zijnt voerwaarden, oft namaels viele, dat yemant, zoe wie hij waer, dye dese voergen. gemeynnten mede bruycken zall, egheene beden, diensten noch gebuerlickheyden gelden oft doen en woude met onsen luden van den lande van Herlair, dat wij oft onsen nacomelingen, dyen alleweghen mogen doen schutten op de voergen. gemeynnten ende daeraff keeren ende doen keeren, alsoe dicke ende alsoe menich werven ¹⁾ alsoe yemant daeraff in gebreke wesen zall; all zonder argelist. In oerconden des brieffs met onsen zegel bezegelt. Ende om der meere sekernissen wille onsen luden voers. daeraff te doene, soe bidden wij Henrick, onsen lieven broeder, dat hij desen brieff met onsen bezegelen wille; ende ick Henrick van Perweys om beden wille heeren Willems, mijns liefs broeders voirs., soo hebbe ick dese oipenen brieff mede bezegelt met mijnen segel. In oirconschappe ende getuychenisse alle der puncten ende voerwaarden voirs. gegeven int jaer ons Heeren dusent driehondert eenendetachtentich Son-daghes nae ste. Martensdach in den winter.

Negentiende-eeuwscb afschr. (van P. Cuypers van Velthoven, naar een afschr. in het Algemeen Rijksarchief van België te Brussel). — Rijksarchief in Noord-Brabant, Coll.-Cuypers van Velthoven, no. 1.

Bron : Gemeene gronden in Noord-Brabant in de middeleeuwen door Dr. D. Th. Enklaar 1941

5. De akkergrootte

In 1820 is het thans in gebruik zijnde metrieke stelsel ingevoerd met als basiseenheid de meter, voor die tijd waren de Bossche maten in deze regio in gebruik.

Dit waren als lengtemaat :	el	= 0,685 m
	roede =(20 voet)	= 5,75 m
	voor landerijen : roede van 14 voet	
	voor dijken : roede van 16 voet	
	voet =(10 duim)	= 0,287 m
	duim =(4 kwartier)	= 2,87 cm
	kwartier	= 0,71 cm
	en als oppervlaktemaat :	
	morgen =(6 lopens)	= 0,99 ha
	lopens of hond	= 0,165 ha
in Sint-Michielsgestel	lopens = 50 vierkante roede	
	vierkante roede	= 33,06 m ²
	kleine lopens	= 33 roeden = 0,11 ha
en als volumemaat :	mud	= 301 l
	zak of mouwer	= 150,5 l
	schepel	= 37,6 l
	vat	= 18,8 l
	kop	= 4,7 l
	maatje	= 1,17 l

Vroeger waren er twee manieren om te bepalen hoe groot een perceel was : of door het “uit te treden” dat is de lengte en breedte te bepalen door het af te passen, of door te kijken hoeveel zaaizaad er nodig was om het perceel in te zaaien. De laatst methode was dus gebaseerd op een inhoudsmaat, men sprak dan van een lopenszaad of lopens(e). Het ging dan om een afgepaste volume hoeveelheid zaaigoed (één vat = 18,8 l) dat men in een zaaischort kon doen om in één loop uit te zaaien. Naast de lopense werd voor grote percelen de mudsaats gebruikt als oppervlaktemaat, één mud is 301 l = 16 vat, dus één mudsaats komt overeen met 16 lopense.

De verdeling van de bezaaide landen onder de inwoners van St. Michielsgestel en Gemonde was als volgt :

Bezaaide lopense	Aantal gezinnen in 1737	Aantal gezinnen in 1800
0	103	136
>0<5	44	93
5<10	61	50
10<20	84	68
>20	53	60
Totaal	345	407

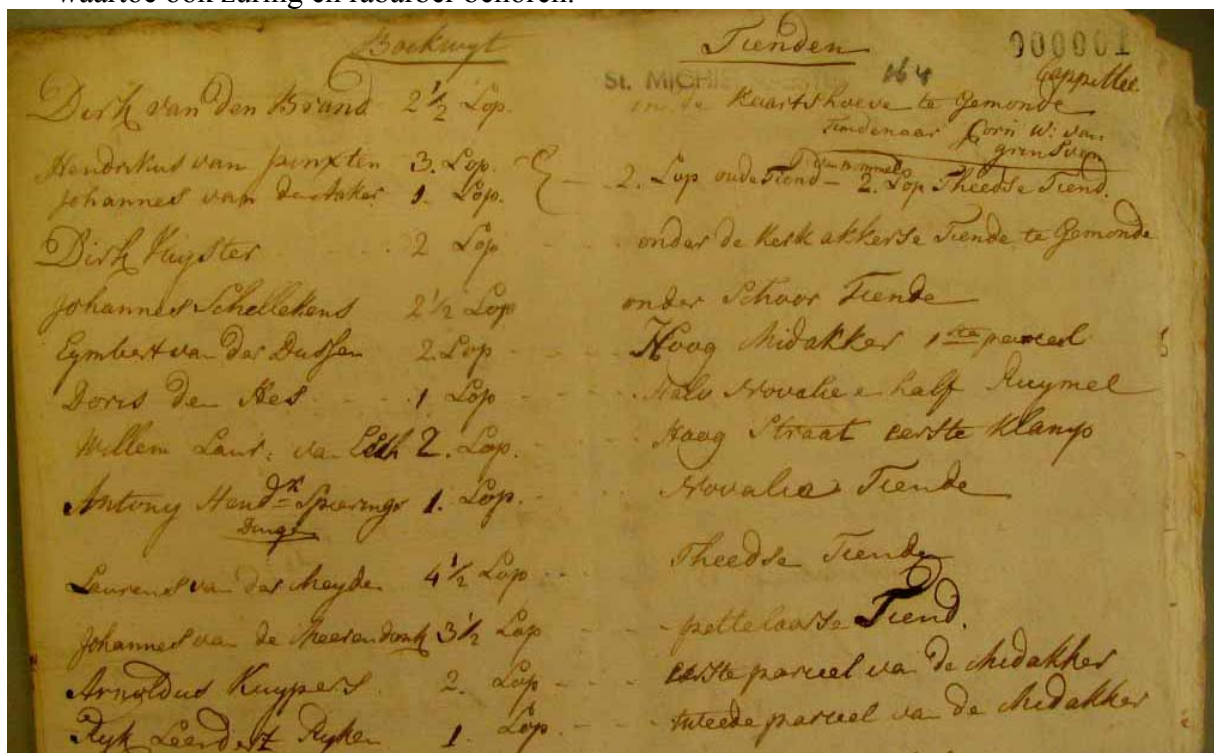
Bron : Gemene middelen in de Meierij; St. Michielsgestel en Gemonde 1737 – 1805 Lia van Zalinge - Spooen

6. De akkergewassen

Van de landbouwgewassen was rogge voor de broodvoorziening vele eeuwen lang het belangrijkste produkt. In de Romeinse tijd kende men al rogge als onkruid in tarwevelden. Rogge kon jarenlang op hetzelfde perceel worden verbouwd, omdat het weinig last had van ziekten. Vroeger kwam er op rogge dikwijls de schimmel genaamd moederkoren voor. Door het eten van brood en pap bereid uit uit roggemeel, waarin ook veel moederkoren was meegemalen, kwamen er in de 17^e eeuw veel vergiftigingen voor..

Andere graansoorten waren haver (veevoer), gerst (bereiding bier) en tarwe.

Verder was boekweit een belangrijk gewas, het werd gegeten in de vorm van pannenkoeken (struif) en als pap. Boekweit is geen graan, maar behoort tot de duizendknoopfamilie, waartoe ook zuring en rabarber behoren.

De veel voorkomende naam van boonakkers wijst ook op het veelvuldig verbouwen van bonen, belangrijk vanwege hun eiwitgehalte, erwten werden in mindere mate geteeld.

Rapen waren belangrijk voor de olie, die hieruit gewonnen werd in de oliemolens.

Andere gewassen waren spurrie, klaver, kool, vlas en hop.

Bij de invoering van het kadaster in 1832 werd naast het vastleggen van de perceelgrootte ook een berekening gemaakt van de opbrengst van het bouwland (akker) dit gebeurde naar de klasse indeling (zie 6).

Gewone opvolging van Bezaaiingen en soort Voortbrengsel en	Klasse 1	Klasse 2	Klasse 3	Klasse 4	Klasse 5
1 ^e jaar	2/3 rogge	2/3 Rogge	2/3 Rogge		1/3 Rogge
	1/3 aardappelen	1/3 Boekweit	1/3 Boekweit		1/3 aardappelen
					1/3 spurrie
2 ^e jaar	1/3 aardappelen	1/3 aardappelen	1/3 aardappelen		1/2 boekweit
	1/3 haver	1/3 boekweit	1/3 haver		1/2 spurrie
	1/3 kool	1/3 rogge	1/3 rogge		
3 ^e jaar	1/3 aardappelen	1/3 aardappelen	1/3 aardappelen		
	1/3 rogge	1/3 rogge	2/3 boekweit		
	1/3 gerst	1/3 haver			
4 ^e jaar	1/3 kool	2/3 haver			
	3/6 rogge	1/3 rogge			
	1/6 witte bonen				

Tussen 1816 en 1826 werd de volgende raming gemaakt van de ingezaaide gewassen :

Boekweit	210 Bunders (na 1820 is 1 bunder = 1 ha)
Rogge	411 idem
Gerst	7 idem
Haver	101 idem
Witte boonen	4 idem
Spurrie	48 idem
Kool	14 idem
Aardappelen	213 idem

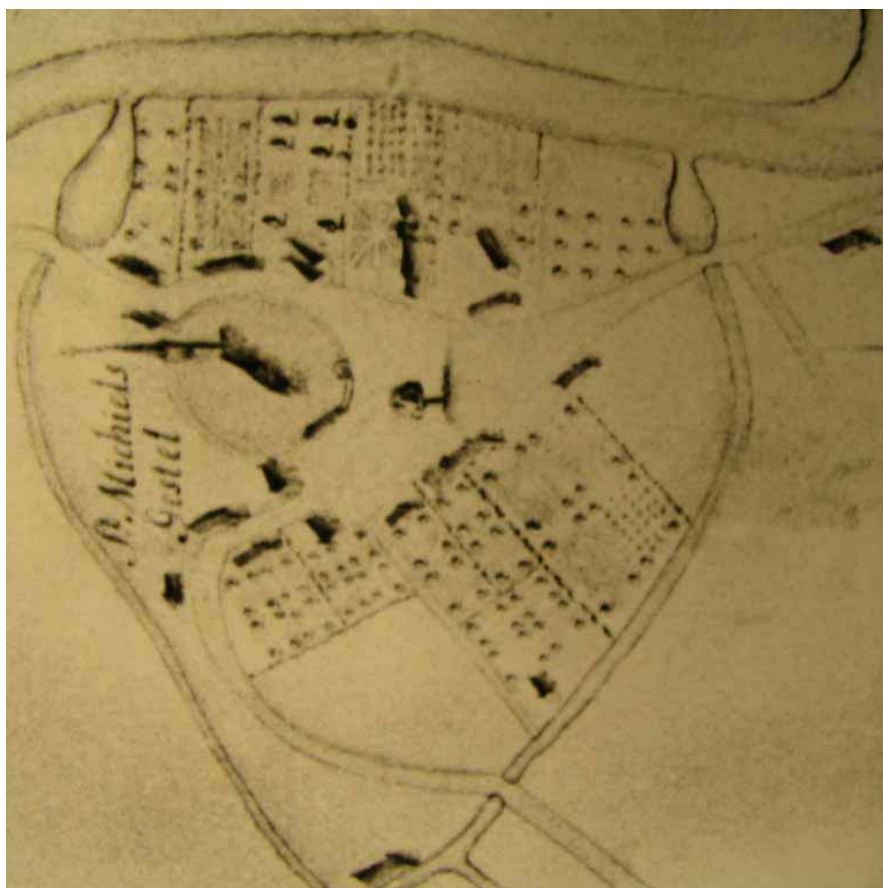
De uitgestrektheid van de gemeente Sint Michielsgestel was toen 2197 bunder, waarvan

Bos	149 Bunders
Wateren	33 idem
Bebouwde en verhuurbare eigendommen	1770 idem
Onbelastbare eigendommen	245 idem
Met een bevolking van	2291 zielen

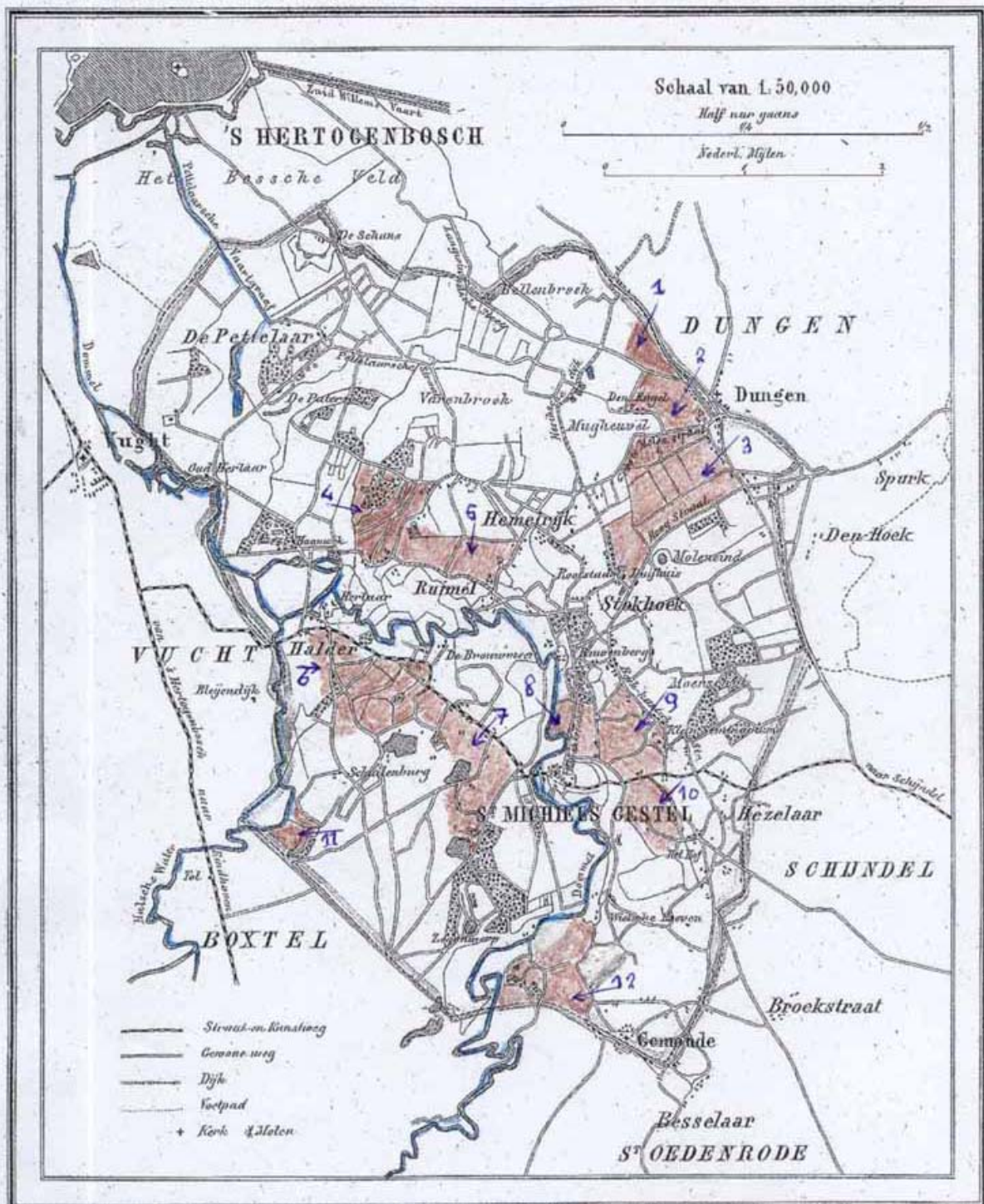
7. Dorpsakkers anno 1832

Bij de invoering van het kadaster in 1832 werd het dorp in zes secties verdeeld en deze weer in deelsecties , waaronder een aantal akkergebieden :

SECTIES	AKKERGEBIED of “DORPSAKKER”
	(zie bijgaande kaart voor de ligging)
A Haanwijk	Haanwijksche akkers
B Horsik	St. Antonius akkers
	Molenstraatsche akkers
	Hoogstraatse akkers
C Heesselaar	Heesakkers
	Molenakkers
D Gemonde	Gemonsche akkers
E Zegenwerp	Theesche akkers
	Kievitsakkers
	Haldersche akkers
F Gestel	Dommel akkers
	Mudakkers

De Plaats of Het Dorp van Sint-Michiels Gestel in 1731

Gedrukt door J. Kuiper

2226 Buiders. 3175 Inwoners.

Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden.

1. St. Antonius akkers
2. Molenstraatsche akkers
3. Hoogstraatsche akkers
4. Haanwijksche akkers
5. Mud akkers
6. Haldersche akkers

7. Theesche akkers
8. Dommel akkers
9. Hees akkers
10. Molen akkers
11. Kievits akkers
12. Gemoondsche akkers

In de “TABEL van klassificatie der grond-eigendommen “ wordt van de grond weergegeven :

- a. de oppervlakte
- b. graad van vruchtbaarheid
- c. voortbrengsels van de grond
- d. bouwlanden (klasse indeling)

Deze tabel nr. 5 is in zijn geheel als bijlage toegevoegd, omdat deze tabel een complete beschrijving van de gemeente in 1832 weergeeft.

PROVINCIE

NOORD-BRABAND

KANTON

BOXTEL

GEMEENTE

ST. MICHIELSGESTEL

N°. 5.

TABEL van klassificatie der grond-eigendommen.

BESCHRIJVING DER GEMEENTE.

Legging :

De gemeente St. Michielsgestel is gelegen ten noord-oosten van den grooten rijksweg tusschen de stad 's-Hertogenbosch en Eindhoven naar Maestricht, zeve mijlen ten zuid-oosten van eerstgemelde stad en 30 mijlen van Eindhoven.

Aangrenzende gemeenten :

Zij wordt begrenst ten noorde door de gemeente den Dungen, ten oosten door de gemeente Schijndel en St. Oedenrode, ten zuiden door de gemeente Boxtel en ten westen en noord-westen door de stad 's-Hertogenbosch.

Rivieren en beeken :

De rivier de Dommel doorsnijdt deze gemeente, vallende dezelve uit het zuiden, uit de gemeente Boxtel komende, in het grondgebied van St. Michielsgestel en doorkruist in verschillende kronkelende rigtingen dezelve en vloeit alzoo af in het noord-westen, alwaar zij voor een klein gedeelte langs de gemeente Vught is vlietende en valt vervolgens door de stad 's-Hertogenbosch in de rivier de Dieze en ontlast sich daardoor in de rivier de Maas bij het fort Crevencoeur. Wijders word deze gemeente in het westen besproeit door het riviértje, genaamd het Halswater, welke de limieten aan die zijde daarsteld van deze gemeente en die van Vught.

Wegen en buurtwegen :

Onderscheiden wegen en buurtwegen doorlopen deze gemeente, dezelve worden in het algemeen vrij goed onderhouden.

Oppervlakte van de grond :

De oppervlakte van de grond is zeer verschillend, hoog en laag gelegen, doch door eene bijna onopmerkbare rijzing en daling genoegzaam vlak en effen.

Graad van vruchtbaarheid van de grond :

De grond is van verschillende hoedanigheid, doch middelmatige soort van gronden worden er het meest aangetroffen en over het algemeen in middelbare en kleine verhouding zeer goed bebouwd, het hoog terrein, waarop de bouwlanden gevonden worden, bestaat uit bruin en zwartachtige zandgrond en het laagste gedeelte grootendeels hooi- en weiland en schaarhout, bevattende uit derrie grond. Ruim 150 bunders heidegrond wordt er binnen deze gemeente gevonden, waarvan 1/3 niet ongeschikt is om tot cultuur te worden gebracht.

het overige tweederde, veelal uit zandheuvelds bestaande, is voor geene bebouwing vatbaar, de massa van deze heide is gelegen ten zuiden van deze gemeente tegens de grensen van Boxtel; Moerassen, welke volstrekt niets opbrengen, worden alhier niet gevonden.

Voortbrengsels van de grond :

De voortbrengsels van de grond bestaan hoofdzakelijk in rogge, boekweit, aardappelen, haver en spurrie, ook in kool en witte boonen, doch slechts op de gronden van de 1^e klasse, voorts in weide en hooiland, tarwe, garst, erwten, vlas, oliezaden, klaver en boomvruchten maken geene hoofdproducten uit en worden weinig meer dan voor eigen gerief geteelt, het schaarhout, hetwelk niet meer dan 1/35 gedeelte van de oppervlakte der gemeente beslaat, word doorgaans goed, met veel zorg en kennis behandeld, waarvoor het de eigenaars wel schadeloos is stellende, daar hetzelfde mals en voordelig is wassende, hetzelfde heeft, zoo door zijne gering hoeveelheid, als door de nabijheid der stad 's-Hertogenbosch en gemakkelijk van vervoer naar die stad, eene meerdere waarde dan gemeente, welke eene grote overvloed van hout zijn hebbende en minder gunstig of meer verweiderd van een groote marktplaats gelegen zijn. De dennebossen zijn deels middelbaar en deels slecht groeyende, op schrale zand- en heidegrond voorkomende.

Paardenfokkerijen, vee :

Er worden weinig paarden aangefokt, ten minsten in lange niet toerijkende voor de benodigde landbouwerij, ook worden er weinig schapen gehouden.

Takken van nijverheid der inwoners :

De hoofdtak van nijverheid is de landbouw en houtteelt met den handel, uit deze voortvloeiende.

Gebouwde eigendommen :

De woonhuizen van deze, aangenaam gelegen, gemeente worden voornamelijk gevonden in de kom van de plaats zelve, alwaar dezelve meestal aan elkander vast zijn gebouwd; buiten en behalve deze kom zijn er noch twee gehuchten, als het eene, zijnde vrij aanzienlijk, genaamd het Maaskantje, gelegen tegens of in de nabijheid van het voornaamste gedeelte van de gemeente den Dungen en het andere, genaamd Herlaar, hetwelk is zaamgesteld uit eenige weinige, digt bij elkander gelegen, woningen, voor het overige zijn de huizen hier en daar verspreid gelegen, onder welke vrij aanzienlijke meer en minder uitgestrekte buitenplaatssen of heerehuizingen gevonden worden, onder welke bijzonder in aanmerking komen het kasteel of buitenplaats, genaamd Zegenwerp, die welke thans worden gebruikt en bekend zijn onder de benaming van het groote en kleine seminarium, het kasteel Haanwijk, den Ruwenberg, de Brouwmeer en andere. De hoofdplaats van de gemeente teld huizen, onder welke een aanzienlijk heerehuizinge en wijders goede particuliere neringdoende en voornamelijk landbouwers gevonden worden. Verder treft men binnen deze gemeente aan : twee kerkgebouwen, eene voor de r.c.-godsdienst en de andere voor die van de hervormde, twee pastorijswoningen, een raadhuis, twee windkorenmolens, twee ros-olymolens, drie bierbrouwerijen en eene blauw-

verwerij met drukkerij.

De onderscheiden buitenplaatsen en herehuizingen, welke alhier worden aangetroffen, en de hooge huurwaarde, welke ook de voornaamste burger- en neringdoende huizen hebben, heeft het noodzakelijk gemaakt veele woningen boven de gewone klasse te moeten stellen, zoodanig dat een goed ingerigt huis van eenen burger, broodbakkers, tappers of andere neringdoende personen, de eerste vier klassen zijn uitmakende en de overige klassen, bestaande gelijk in alle andere gemeenten van landbouwers, ambagtslieden, kleine winkeliers, dagloners en diergelijke, weinig ruimte of gerieffelijkheid hebbende.

Bevolking :

De geheele bevolking bedraagt 2291 zielen.

Bouwlanden :

De bouwlanden zijn verdeeld in vijf klassen naar de onderstaande onderscheidenheid derzelve.

Eerste klasse

De gronden, tot de eerste klasse behorende, word bijna bij uitsluiting gevonden in de Molenstraatsche Akkers in de nabijheid van de gemeente den Dungen en verder eenige perceelen in de nabijheid en gunstige ligging van eenige huizen, ter plaatse genaamd het Plijn, zij bestaat vrij algemeen uit goede, bruin en zwartachtige zandgrond, rustende op een geelachtig, doorzigtig zandbed met een genoegzaam, dikke, lage groeiaarde, geschikt tot het teelen van winter- en zomergraan en vruchten. Men heeft aan deze grond eene waarde toegekend per bunder van.....f 48,00

Tweede klasse

De tweede klasse bestaat mede uit eene bruine en zwartachtige, doch lichtere zandgrond, rustende op een geelachtig doorzigtig, zandbed, hebbende een bovenlaag van 24 duim groeiaarde, op welke grond mede met goed gevolg winter- en zomervruchten worden geteeld en mede in aanmerking nemende de betrekkelijke waarde, welke deze gronden zijn hebbende door de nabijheid der stad Hertogenbosch, zoo heeft men de bunder huurswaarde geschat op.....f 36,00

Derde klasse

Dit is de grond, welke als de heerschende binnen deze gemeente moet aangemerkt worden, dezelve word gewoonlijk gevonden op een hoog terrein, heeft een eenigzins schrale en grijze zandgrond, welke aanmerkelijk meerdere bemesting dan de twee vorige klassen is vorderende, de groeiaarde vast, doorgaans op een klemmig, zandachtig onderbed en heeft de meeste geschiktheid tot het voortbrengen van rogge, boekweit en aardappelen.

Men heeft hieraan eene waarde toegekend de Nederlandsche bunder van.....f 18,00

Vierde klasse

De gronden, welke tot de vierde klasse zijn behorende, bestaande uit eene ligte en schrale zandgrond, waarop vrij algemeen de groeiaarde slechts eene diepte heeft van 10 duim, rustende op een vast, een eenigsints vlinzig onderbed, welke grond door kragt van mest eenigsints vruchtbaarheid moet worden gemaakt tot het voortbrengen van rogge, boekweit en spurrie. Dezelve is per bunder waardig geschat opf 10,00

Vijfde klasse

De vijfde klasse bestaat uit schraale heidegrond, welke met zware kosten en grooten arbeid zederd eenig jaren eenigsints tot vruchtbaarheid is gebragt en alzoo goed behandeld wordende, eenige weinige rogge, boekweit, aardappelen en spurrie is voortbrengende. De bunder hiervan is geschat op eene huurwaarde van.....f 5,00

Plaaziertuinen, wandeldreven enz. :

De tot vermaak aangelegde gronden, wandeldreven, bij de kasteelen, buitenplaatsen of woningen aangelegd, met bloemperken, heestergewassen en diergelijke voorzien, worden als de bouwlanden van de 1^e klasse en alzoo op.....f 48,00

Tuinen :

De tuinen zijn gelegen bij de woningen en zijn in twee klassen verdeeld.

Eerste klasse

De tuinen van deze klasse worden over het algemeen gevonden op de gronden van de twee eerste klasse bouw- of weilanden, dezelve zijn door heggen, gragten of greppels ingeslooten, met fruitboomen beplant en met zorg behandelde vruchten en groentens voorzien, de meerdere waarde, welke zij door de vruchtboomen, gunstige en veilige legging en door bezorgde behandeling verkrijgen, heeft de ambtenaren doen besluiten een vierde hoger te schatten dan de bouwlanden van de 1^e klasse en dezelve alzoo te bepalen op.....f 60,00

Tweede klasse

De tuinen van de tweede klasse zijn gelegen bij de arbeiders- en landbouwerswoningen op terrein van bouw- of weiland van de 3^e, 4^e en 5^e klasse, met weinige of geene vruchtboomen beplant en waarin niet dan grove groentens, aardappelen enz. tot gerief van den eigenaar of gebruiker wordt geteeld. Men heeft die ingevolge de wet gelijkgesteld op de tax van bouwland de 1^e klasse en dus op.....f 48,00

Boomgaarden :

De boomgaarden bestaan en zijn gelegen evenals de tuinen aan of dicht bij de woonhuizen en beplant met vruchtboomen van onderscheidene soorten, als appele-, peere-, noote-, pruime-, en kerseboomen, men heeft dezelve naar den aard van grond en groei der boomen in twee klassen verdeeld.

Eerste klasse

De boomgaarden van de eerste klasse zijn gelegen op terrein bouw- of weiland van de twee eerste klassen, de boomen zijn van middelbare groei, de tusschenteeld op de oppervlakte bestaat gewoonlijk uit weide, groenten of andere veldvruchten, uit aanmerking van deze gezamenlijke opbrengst zijn deze boomgaarden, even gelijk de tuinen van de 1^e klasse, per bunder geschat op.....f 60,00

Tweede klasse

De bouwlanden van de tweede klasse zijn op schrale zandgrond gelegen, gelijkstaande aan de bouw- of weilanden van de 3^e en 4^e klasse, zij zijn met dezelfde soort van vruchtboomen beplant als die van de 1^e klasse, doch deels ouder en uitstervender en deels zeer jonge boomen, welke traag zijn wassende en welke boomen door de bemisting,

die aan het tusschen- of ondergedeelte wordt gegeven, eenige weinige vruchten zijn en de dubbelde opkomst in aanmerking nemende, zoo heeft men de 2^e klasse geschat per Nederlandsche bunder op..f 48,00

Hooilanden :

De hooilanden, welke alhier gevonden worden, zijn gelegen langs en bij de rivier de Dommel en is het zoogenaamde Boschbroek, zij worden des winters zoo door regen, rivier en peelwater overstroomd, hetwelk zelfs dikwijls het geval in het gunstig of hooisaisoon is, kunnende men als stellig bepalen, dat zulks in de lage gedeeltens om de drie jaar eens plaats heeft, men heeft vermeend de hooilanden in drie klassen te moeten rangschikken.

Eerste klasse

Deze hooilanden zijn gelegen langs en bij de rivier de Dommel, welke hetzelfde des winters onder water zet, dog heeft genoegzaam hoog terrein om tijdig genoeg daarvan ontlast te worden, hebbende eene zagte, doorgaande zandgrond, het daarop wassende hooi is van een fijn en voedzaame aart, het nagras brengt ruim een vierde van den afslag of voorgras op en is vrij al(en)gemeen ook het eigendom van den eersten gebruiker.

Men heeft dan aan deze klasse eene waarde toegekend van.....f 40,00

Tweede klasse

De hooilanden van de 2^e klasse hebben een meer lage en moerassige grond, waardoor dezelve een meer schraal en merkelyk minder voedzaam hooi dan die van de 1^e klasse is opleverende, wordende mede door die rivier en Dommel besproeid, het voor- en nagras wordt steeds door denzelfde gebruiker gehooid. Deze landerijen zijn per bunder waardig geschat..f 26,00

Derde klasse

Deze lage, moerassige en met waterplanten bezette hooilanden, voornamelijk gelegen in het Boschbroek en de Theere Beemde, brengen door hunne lage ligging niets dan grof hooi en waterplanten voort, zijnde veeltijds in het geval van niet te kunnen worden gehooid, als onder water zijnde, blijven staande.

De hieraan toegekende waarde bedraagt jaarlijks per bunder..f 10,00

Weilanden :

De weilanden worden veelal dicht bij de bouwhoeven gevonden, zooveel mogelijk en bij voorkeur de meest gezonken plaatsen, daartoe uitgekozen zijnde, men heeft uit hoofden van de verschillende hoedanigheden van deze gronden genoodzaakt geweest, die in 5 klassen te verdeelen, eene hoofdvereischte van deze weilanden is, dat dezelve worden gemist, wil men dezelve geschikt en dienstbaar door de melkerij en veehoederij hebben.

Eerste klasse

De weilanden van deze klasse zijn doorgaans door heggen en slooten afgescheiden, veelal in de nabijheid der woningen gelegen, door het regenwater bevochtigd wordende en met weinige bemesting overvloedig, goed en voedzaam gras ter beweiding van het vee gevende.

De bunder van deze grond is waardig geschat.....f 34,00

Tweede klasse

De tweede klasse van weilanden zijn insgelijks veelal in de nabijheid

der woningen gelegen, hebben een meer zandige grond, waardoor die dan ook eene meerdere bemesting dan die van de 1^e klasse vereischen, doch als dan ook een redelijk goed en voedzaam gras is voortbrengende.

De bunder hiervan is gebragt op eene huurwaarde van.....f 24,00
Derde klasse

De weilanden van de meer algemene 3^e klasse weiland bestaat uit schrale zandgrond, genoegzaam digt bij de woningen der landbouwers gelegen, welke landerijen door hunnen minder gunstigen aard, meerdere bemesting vorderen en alsdan vrij goed gras voor de melkbeesten is gevende. De huurwaarde is door ons per bunder geschat op.....f 18,00

Vierde klasse

Deze weilanden, door slooten en heggen afgescheiden, zijn gedeeltelijk op hoge en deels lage zandgrond gelegen, op welke niettegenstaand zware bemesting weinig en hard, starrig gras is wasschende. Aan deze grond is eene waarde toegekend van.....f 10,00

Vijfde klasse

Lage, zuure en met waterplanten bezette en met heide doormengde weilanden, welke een weinig schraal en onvoedzaam gras zijn voortbrengende.

De waarde hiervan is begroot per bunder op.....f 4,00

Hakhout :

De hakboschen worden alhier doorgaans aangelegd op gronden van bouw- of weiland der drie laagste klassen, dezelve worden met hart en zacht hout beplant en om de 5 en 6 jaar gehakt, dezelve worden vrij goed onderhouden en met zorg behandeld, het groote verschil, hetwelk men in deze eigendommen aantreft, heeft het noodzakelijk gemaakt hiervan drie klassen vast te stellen.

Eerste klasse

Deze bosschen zijn met goed wassende eike-, elze- en berkehout beplant, doorgaans gelegen op terrein bouw- en weiland van de 3 klasse en somtijds ook op die van de 2^e klasse, dezelve worden regelmatig om de 5 jaar gekapt.

Deze bosschen zijn geschat jaarlijks de bunder op.....f 20,00

Tweede klasse

Het eike-, berken-, en elzenhout, waarmede dit land is beplant, is redelijk welwassende, zijn meer afgelegen en bestaan uit een schraal terrein bouw- en weiland van de 4^e en 5^e klasse, het hout van hetzelfde word regelmatig om de 6 jaren gekapt.

Men heeft hieraan eene waarde gegeven van.....f 14,00

Derde klasse

Het hakhout van de 3^e klasse word doorgaans gevonden op een hooge, droge, grijze, stuifagtige zandgrond, met slecht groeyende eike- en berkenstruiken schaars bezet en alzoo weinigen opkomst gevende, wordende om de 7 en 8 jaren gehakt.

Zijnde hiervan de opkomst jaarlijks geschat op.....f 6,00

Opgaand geboomte :

Niet minder dan ongeveer een dertigste gedeelte van de oppervlakte dezer gemeente is met hoog opgaande geboomte, dog voor het grootste gedeelte van geringe hoedanigheid bezet, bijzonder die, welke tot

voorpooting van particuliere eigendommen zijn verstrekkende, het grootste verschil, hetwelk men is aantreffende, in de hoedanigheid van grond, waarin de boomen geplant zijn, als in het soort en groei van het hout zelve, heeft ons genoodzaakt drie klassen te moeten aannemen.

Eerste klasse

Bestaat uit welwassende en goed bezette eiken en berken en andere soorten van boomen, hebbende eene vrije, goede ondergrond, gelijkstaande met die van bouwland 2^e en 3^e klasse, zijnde geschat per bunder op.....f 16,00

Tweede klasse

Het opgaande hout van de tweede klasse word gevonden op terrein bouw- of weiland van de 4^e klasse, bezet met eike- en andere boomen, welke nog redelijk in groei zijn, toenemende, niettegenstaande dezelfde door de geringe ondergrond weinig worden geholpen.

Zijnde geschat per bunder op.....f 9,00

Derde klasse

De berkeboompjes op deze heide en schraale gemeentengrond, onregelmatig geplant en slecht bezet, hebbende eene zeer geringe waarde. Men heeft die klasse diervolgens niet hoger per bunder geschat dan op.....f 3,00

Dennebosschen :

De dennebosschen zijn zeer verschillende van hoedanigheid, de geringste soort en meest afgelegenen grond word vrij algemeen tot het aanleggen van deze bossen gebezigd, ook het groote verschil, hetwelk men hierin aantreft, heeft ons verplicht drie klassen aan te nemen.

Eerste klasse

Deze dennen zijn redelijk goed wassende, op eene doorzeijgende zandgrond gelegen, voor de groei van dennebosschen zeer geschikt.

Deze zijn geschat op eene waarde van.....f 10,00

Tweede klasse

De grondslag van deze mastbossen bestaat in een schrale zandgrond met een vlinsachtig onderbed, op hetwelk de dennen in de eerste 10 à 12 jaar goed zijn wassende, dog als dan met de pin of wortel op de vlinsgrond komende, meer terug dan vooruit zijn gaande, zijnde de bunder geschat op.....f 6,00

Derde klasse

De dennebosschen, tot deze klasse behorende, zijn gelegen op schraale heidegrond, weinig bezet en slechtgro(e)yende.

Men heeft hieraan een gelijke waarde toegekend als aan opgaande geboomte van de 3^e klassen en alzoo op.....f 3,00

Moerassen :

De moerassen, welke in deze gemeente gevonden worden, zijn van weinig aanbelang, dezelve leveren niets op dan eenige liezen en waterplanten, welke geen meerdere waarde zijn hebbende om te verstrekken dan tot strooisel op de stallen onder de beesten. Men heeft niet noodzakelijk geoordeeld meer dan eene klasse te maken, daar de moerassen van een en dezelfde hoedanigheid zijn en men heeft geoordeeld daarvan eene waarde te moeten toekennen van.....f 1,00

Heidevelden, woeste gronden :

De heidevelden en woeste gronden zijn verdeeld in twee klassen.

Eerste klasse

De heide van 1^e klasse zijn afgegraven perceelen, gelegen in de nabijheid van de woningen, voor ontginningen en duurzame verbetering vatbaar.

Dezelve is geschat op eene huurwaarde per bunder.....f 1,00

Tweede klasse

Bestaat uit dorre heidegrond en zandduinen, afgelegen zonder eenige voortbrengselen, ongeschikt tot ontginning of verbetering.

Deze worden op het bij de wet bepaalde minimum geschat en alzoo

op.....f 0,25

Dijken, wegen :

De dijken en wegen, welke in deze gemeente gevonden worden, staan gelijk aan de waarde van de weilanden en is dienvolgens ook aan dezelve een gelijke begroting toegekend geworden.

Gragten :

De gragten om de kasteelen, buitenplaatsen of woningen, tot beveiliging gegraven en daargesteld, hetwelk bij het nut mede tot vervreijung en vermaak is verstrekkende en alzoo moet worden begroot als bouwland van de 1^e klasse en dus op.....f 48,00

Vischvijvers, waterplassen tot vermaak :

Deze vijvers, zijn gelegen op een laag terrein, hetgeen door de kunst is geholpen om gevangen visch in het leven te houden en te bewaren en dat dienvolgens aan dezelfde eene waarde moet toegekend worden, gelijkstaande aan bouwland van de 1^e klasse en alzoo op.....f 48,00

Waterleidingen of visscherijen :

De waterleidingen of visscherijen, welke hier gevonden word, bestaat slechts in een perceel, men heeft daaraan de waarde toegekend, welke dezelve als visscherij is hebbende en alzoo de bunder op.....f 8,00

Waterkolken enz. :

Deze waterkolken zijn meestal veroorzaakt door door- of inbraak van nabij gelegen dijken of waterkeringen en hebben niet alleen geene waarde, maar verstrekken veeleer tot nadeel van den eigenaar, weshalve men deze eigendommen geschat heeft op het minimum, bij de wet bepaald en alzoo op.....f 0,25

Visscherijen :

De visscherij op de rivier de Dommel, voor zoo verre dezelve gelegen is onder St. Michielsgestel, word bevischt door de eigenaars van de daar nevens gelegen landerijen, welke daarintegen verpligt zijn die rivier te zuiveren en schoonmaken.

Men heeft de huurwaarde van deze visscherij geschat per bunder op.....f 3,00

Die op de rivier het Halswater, insgelijks als bove bevischt wordende door de daar nevens gelegen eigenaren, onder dezelfde verpligting, zoo heeft men daaraan eene waarde toegekend voor het gedeelte, gelegen onder deze gemeente, per bunder op.....f 2,00

Oppervlakte der gebouwde eigendommen :

De oppervlakte der gebouwde eigendommen en plaatsen word geschat op de waarde der landerijen van de 1^e klasse en alzoo op.....f 48,00

Windkoornmoolen :

Er bevinden zich alhier twee korenwindmolens, den eene zijde een standaardkoornmolen, gelegen in sectie C n. 21, is uit hout zamengesteld, heeft twee paar steenen tot het breeken van graan, is gunstig gelegen, heeft eene vlugt van ruim 28 el, in een goeden staat van onderhoud, is onderhands verhuurd, doch waarvan men de juiste pagtsom niet is te weeten kunnen komen, men heeft dezelve dienvolgens bij vergelijking geschat en daarbij de gunstige legging bijzonder de nabijheid van den Dungen, alwaar zich anders geene koornmoolen bevindt en al het geen verder nodig is in aanmerking genomen, op eene som van.....f 480,00

Korenwindmoolen :

De andere, zijnde een gelijke houtse standaardmoolen, gelegen in sectie F 336, hebbende mede twee paar steenen tot het breeken van graan, een eene gelijke vlugt eenigzins minder goed van onderhoud van het bekleedzel en verder buitenwerk, zijnde het gemaal ook minder voordeelig dan eerstgenoemde, aan denzelfden eigenaar toebehoorende en bij dezelfde persoon in onderhandsche pacht, aan welke moolen wij op gelijke gronden en huurwaarde hebben toegekend van
f 420,00

Bierbrouwerijen :

Drie bierbrouwerijen worden er binnen deze gemeente aangetroffen, de eerste bestaat uit een ruime en schoone bierbrouwerij met een dubbelde mouterij, twee eesten en een rosmoutmolen voor eigen gebruik van de brouwerij, is gelegen in sectie F n 519^a, toebehoorende aan Henrica Struik van der Steege en bij dezelve in gebruik is, verder voorzien van twee keetels, als no 1, groot 52 V., 36 K. en no 2, groot 26 V., 95 K., wijders twee roerkuipen, waarvan n 1 groot is 28 V., 20 K. en no 2 11 V., 10 K., twee geilkuipen, vier koelbakken en drie kelders of bergplaatssen.

Welke brouwerij door ons is geschat op een zuiver jaarlijksch inkomen van.....f 200,00

Een tweede, vrij goed ingerichte brouwerij word gevonden in sectie B 902^a toebehoorende aan Wilhelmus Schouten en bij denzelven in gebruik, heeft eene ketel groot 25 V., 20 K., twee roerkuipen, als n 1, 22 V., 58 kan en n 2, groot 10 V., 46 K. en geilkuip, twee koelbakken, eene mouterij met eest en bergplaats, het is tezaam bevindende in een lugtig lokaal, zijnde geschat op.....f. 50,00

De derde brouwerij is mede gelegen in sectie B n 930, toebehoorende aan de Wed^e Joh. Francis van de Westelaken en bij haar in gebruik, heeft eene ketel groot 27 V., 36 K., twee roerkuipen N. 1 groot 20 V., 34 K. en N. 2 groot 12 V., voorts eene geilkuip, eene koelbak en mouterij met eest en twee bergplaatsen, zijnde de brouwerij een gering gebouw, gelijkstaande aan een boerenschuur.

Men heeft aan deze brouwerij eene waarde toegekend van.....f 40,00

Rosolymolen :

Twee rosolymolen(s) worden alhier gevonden, de eene molen is het eigendom van de Wed^e Joh. Francis van de Westelaken en bij haar in gebruik, is gelegen in sectie B No. 928^a, bevindt zich in een goed en wel ingericht lokaal en is zaamgesteld uit een paar lopers, een paar heyen en eene slagbank met al hetgeene tot eene dusdanige olymolen behorende.

Men heeft deze molen geschat op.....f 44,00

De andere rosolymolen is gelegen in sectie C No 17^a, is toebehorende aan Jan Baptist Harduin en in onderhandsche pacht bij Antonij van de Westelaken, heeft mede een paar lopers, een paar heyen en een slagbank en staat volkomen gelijk met eerstgenoemde met uitzondering, dat het gebouw van deze molen zich in minder gunstige omstandigheid bevindt en vermits de huurprijs niet door ons is te weten kunnen komen, zoo hebben wij dezelve bij verplichting geschat op.....f 40,00

Leerloyerijen :

Drie leerloyerijen bevinden zich binnen deze gemeente, als eene gelegen in sectie B 993^a, toebehorende aan Piet en Antony Verhagen, bestaat uit een looi-, twee laaf- en een kalkkuipen, benevens een gering gebouwje tot werkplaats, zijnde geschat op eene waarde van
f 8,00

De tweede is gelegen mede in sectie B No 986, zijnde toebehorende aan Huibert Goossens, is zaamgesteld uit een looikuip, twee laaftobben boven den grond en een kalkkuipje, wordende de bewerking in een schuurtje verricht, zijnde alles gering in onderhoud en geschat op eene huurwaarde van.....f 6,00

De derde of laatste is gelegen in sectie C N. 910^a, toebehorende en in gebruik bij Hubertus Poelen, dit van weinig belang zijnde leerloyereitje heeft twee looitobben, een laaf-dito en twee kalkkuipjes en een zeer geringe werkplaats.

Men heeft deze mede geschat op.....f 6,00

Blouwverwerij met drukkerij :

De werkplaats van deze blouwverwerij en drukkerij is gelegen in sectie F N. 459^a, toebehorende en in gebruik bij Andries Kluitmans, hetzelfde is in een goeden staat en zaamgesteld uit eene verfkuij, twee drapkuipen, drie trektonnen, vijf spoelkuipen en nog eene verfketel. Aan welke verwerij en drukkerij eene waarde is toegekend van..f 20,00

Huizen :

Vrij aanzienlijke buitenplaatsen en modern gebouwde woonhuizen worden binnen deze gemeente aangetroffen van meerdere en mindere uitgestrektheid, welke alle bovenklassen zijn moeten worden gebracht en in vijf soorten of categorien gerangschikt, voorts heeft men nog 10 klassen nodigh gehad om de overige woonhuizen van de particuliere, neringdoende ambachts- en bouwlieden, mitsgaders die van de arbeiders en verdere.

Zij worden over het algemeen door de eigenaars bewoond of met veldgebouwde en andere eigendommen tezaam verhuurd en dan nog veel-

tijds op mondelinge en geheime overeenkomsten, die niet toelaten om tot leidraad te verstrekken, uit dien hoofde heeft men dezelfde geschat op de huurwaarde, welke naarmate van hunne uitgebreidheid en gerieffelijkheid, stand, staat en geschiktheid, aan dezelve kan worden toegekend.

Onder diegeenen, welke bovenklasse zijn gesteld, komen voornaamelijk in aanmerking de buitenplaatsen.

1^e) Het kasteel, genaamd Zegenwerp, toebehorende en bewoond wordende aan en door Baron van Utenhove van Bottensteijn, zijnde een vrij aanzienlijk welingerigt en aangenaam gelegen, buitenverblijf.

2^e) Het kasteel, genaamd Haanwijk, door deszelfs eigenaar de Baron C.A.M.W. de Graneij bewoond wordende, is van eene oude bouwtrant en ook door zijne uitgebreidheid, ruime en aanzienlijke vertrekken, tot een aangenaam verblijf ingericht.

3^e) Genaamd Overkerk, zijnde een voornaam heerehuizinge, aangenaam gelegen in de kom van de gemeente, toebehorende en bewoond wordende door de heer Lodewijk, Caspar Valkenaar, bestaande in onderscheidene, zoo boven- als benedenvertrekken, alles in een zeer goeden staat van onderhoud.

4^e) De overige buitenplaatsen en woningen, welke boven- of buitenklasse zijn gebracht, zijn gelijk aan bove omschrevene en ook evenredig verminderende en de huurwaarde dienvolgens gelijk of naar gelang van deze afdeeling lager gesteld.

De woonhuizen van de 1^e en 2^e klasse zijn ruime en welingerichte gebouwen, door gegoede ingezetenen, voornaamste tappers, brouwers en neringdoende lieden bewoond wordende.

Die van de 3^e en 4^e klasse zijn merkelyk minder uitgebreid, doch mede door particuliere en voornamen tappers en neringdoende personen bewoond wordende.

Die van de 5^e en 6^e klasse hebben wederom minder uitgestrektheid en worden gewoonlijk bewoond door ambachts- en neringdoende lieden en wijders door de voornaamste landbouwers.

Die van de 7^e en 8^e klasse zijn geschikt voor de geringere boere-stand en arbeiders.

En die van de twee laatste klassen voor geringen arbeiders en onvermogende personen, welke gebouwen meestal uit leem en andere uit zeer geringe kwaliteit van steene muren of wanden zijn zaamgesteld, welke veeltijds in koopprijs niet waardig zijn het bedrag der huur, die men echter daaraan moet toekennen.

De schatting van iedere soort, in bovengenoemde klasse naar de opgegevene grondslagen bijeen genomen en na aftrek van het inkomen van derzelver oppervlakte, wordt bepaald als volgt :

Klassen	Getal.	ONZUIVER INKOMEN, zonder in begrip der oppervlakte.	ZUIVER INKOMEN, na aftrek van het een vierde op het onzuiver inkomen.	HUIZEN GEKOZEN TOT VOORBEELDEN.	
				AANWIJZING der WIJK-NOMMERS.	NAMEN EN VOORNAMEN der EIGENAARS.
1 ^s .	3	f 360	f 270	E 421	Baron van Utehoven van Bottenstein
2 ^s .	1	f 280	f 210	A 532	Baron de Graneij / O.A.W.M.
3 ^s .	3	f 240	f 180	F 498	Valkenaar / Lodewijk Caspar
4 ^s .	1	f 200	f 150	F 519	Struik v.d.: Stege / Hendrica
5 ^s .	1	f 110	f 75	F 453	Robert / Maria Anna
1 ^e	3	f 84	f 63	F 468 B 902	Osch / Rogier van Schouten/Wilhelmus van
2 ^e	10	f 72	f 54	F 476 B 915	Smulders/wed Andries Kammen/Antonie v.d.
3 ^e	9	f 60	f 45	F 482	Smulders/wed Bartholo- meus
4 ^e	15	f 48	f 36	C 734 F 464	Klerks/ Arnoldus Rolert/ Maria Anna
5 ^e	31	f 36	f 27	C 733	Klerks/ Arnoldus
6 ^e	74	f 28	f 21	C 740 B 450	Brocs/Laurens Schakenraad/Johannes Antonius
7 ^e	83	f 20	f 15	C 718 F 701	Verhoeven/Wed Antonie Schouten/ Hendrik
8 ^e	96	f 12	f 9	C 33 B 748	Houten/ Laurens van Hofstad/Gerard van der
9 ^e	43	f 8	f 6	C 26 C 32	Houten/Laurens van den zelfven
10 ^e	60	f 4	f 3	E 290 E 305	Oetelaar/Adriaan van den Beks/ Jan
Tot.	433				

Het blijkt uit de vorenstaande opgaven,
dat

dat iedere soort van kultuur, en iedere klasse van eigendom, is geschat zoo als in de onderstaande tabel wordt aangewezen.

SOORT VAN EIGENDOMMEN	KLASSEN	BEGROOTING VAN HET ZUIVER INKOMEN	
		Van de ongebouwde eigendommen per Nederlandsche bunder.	Van de gebouwde eigendommen voor zoo veel de gebouwen betreft, en na aftrek van de waarde der oppervlakte.
Bouwlanden	1	f 48	
	2	f 36	
	3	f 18	
	4	f 10	
	5	f 5	
Plaaziertuinen, wandeldreven enz.	1	f 48	
Tuinen	1	f 60	
	2	f 48	
Boomgaarden	1	f 60	
	2	f 48	
Hooilanden	1	f 40	
	2	f 26	
	3	f 10	
Weilanden	1	f 34	
	2	f 24	
	3	f 18	
	4	f 10	
	5	f 4	
Hakhout	1	f 20	
	2	f 14	
	3	f 6	
Opgaande geboomte	1	f 16	
	2	f 9	
	3	f 3	
Dennebosschen	1	f 10	
	2	f 6	
	3	f 3	
Moerassen	1	f 1	
Heidevelden en woeste gronden	1	f 1	
	2	f 0,25	
Dijken, wegen en dreven	1	f 34	
	2	f 24	
	3	f 18	
	4	f 10	
	5	f 4	
Gragten	1	f 48	
Vischvijvers, waterplassen tot vermaak	1	f 48	

dat iedere soort van kultuur, en iedere klasse van eigendom, is geschat zoo als in de onderstaande tabel wordt aangewezen.

SOORT VAN EIGENDOMMEN	KLASSEN	BEGROOTING VAN HET ZUIVER INKOMEN	
		Van de ongebouwde eigendommen per Nederlandsche bunder.	Van de gebouwde eigendommen voor zoo veel de gebouwen betreft, en na aftrek van de waarde der oppervlakte.
Waterleidingen of visscherijen	1	f 8	
Waterkolken enz.	1	f 0,25	
Visscherijen op de rivieren	1	f 3	
	2	f 2	
Oppervlakte der geb. eigendommen	1	f 48	
Koornmolens / wind /	1	f 480	
	2	f 420	
Bierbrouwerijen	1	f 200	
	2	f 50	
	3	f 40	
Olymolens / ros /	1	f 44	
	2	f 40	
Leerloyerijen	1	f 8	
	2	f 6	
Blauwverwerij met drukkerij	1	f 20	
Huizen	1 s.	f 270	
	2 "	f 210	
	3 "	f 180	
	4 "	f 150	
	5 "	f 75	
Bron BA 1142 SMDOC.0049	1	f 63	
	2	f 54	
	3	f 45	
	4	f 36	
	5	f 27	
	6	f 21	
	7	f 15	
	8	f 9	
	9	f 6	
	10	f 3	

Gedaan en gesloten te 's-Hertogenbosch

DE SCHATTER,
H. Vogels

den 10 november

18 30

de hoofdcontroleur,
S.J. Versfelt.

14

8. De akkeropbrengst

Voorafgaand aan de invoering van het kadastersysteem in 1832 waren naast de landmeters ook de schatters actief. Er moest namelijk een betere grondboekhouding komen om de grondbelasting evenwichtig te kunnen verdelen. Als grondslag voor deze grondbelasting zou de werkelijke opbrengst na aftrek van kosten genomen worden. Voor de akkers of bouwlanden betekende dit vaststellen van de gemiddelde bruto-opbrengst over de jaren 1812 – 1826 en hiervan werden de kosten voor o.a. zaad, vervoer en onderhoud van de opbrengst afgetrokken. Deze gegevens werden per klasse bouwland in tabel 5bis vastgelegd.

Deze tabel 5bis levert ons de volgende informatie :

- gewone opvolging van bezaaiingen en soort van voortbrengselen
- de benodigde hoeveelheid zaadkoorn per Ned. Bunder (= één hectare)
- de verhouding tussen de opbrengst en het zaadkoorn
- de hoeveelheid mudden ingeogst
- de vervoerskosten
- de opbrengst na aftrek vervoerskosten

In Gestel was in die tijd een vierslagstelsel voor de akkerbouw gebruikelijk en werd de opbrengst van vier opvolgende jaren door vier gedeeld, dit gaf dan de ruwe middelbare opbrengst van één bunder bouwland.

Voor de vijf klassen leverde dit de volgende bedragen op :

Bouwland klasse een	:	Fl. 150,16	per bunder
twee	:	108,59	idem
drie	:	85,22	idem
vier	:	?	
vijf	:	31,06	idem

GEWONE OPVOLGING VAN BEZAAIJINGEN EN SOORT VAN VOORTBRENGSELEN.			BEREKENING VAN DEN RUWEN OPBRENGST.									
			Benodigde hoeveelheid Zaadkoorn per Ned. Bund.	Verhouding tusschen den opbrengst en het Zaadkoorn.	Hoeveelheid Mudden ingeogst.	Merkoplijzen van 1812-1826, na aftrek der twee laagste en twee hoogste jaren.	Aftrek voor vervoer- kosten.	Zuiveren opbrengst, na aftrek der vervoer- kosten.	Bedrag van den Oogst.			
									Bij soort van product.	per jaar.		
1 ^{ste} jaar	3 ^{de} bunder	Rogge	2, 20	1/4 - 1	10, 24	6 02	0 25	5 77	59 26			
	3 ^{de} idem	Buckmeest	0, 50	44 - 1	7, 33	5 11 ⁵	0 25	4 86 ⁵	35 66	94 92		
	1/3 af	Buckmeest	0, 50	44 - 1	7, 34	5 11 ⁵	0 25	4 86 ⁵	35 71			
2 ^{de} idem	1/3 af	Aardappelen	20, 00	7 - 1	46, 66	1 83	0 25	1 58	73 72	139 03		
	1/3 af	Rogge	2, 20	1/4 - 1	5, 13	6 02	0 25	5 77	29 60			
	1/3 af	Aardappelen	2, 20	1/4 - 1	5, 13	6 02	0 25	5 77	29 60			
3 ^{de} af	1/3 af	Staver	2, 00	8 - 1	8, 00	2 52 ⁵	0 16	2 36 ⁵	18 92	122 26		
	1/3 af	Aardappelen	20, 00	7 - 1	46, 67	1 83	0 25	1 58	73 74			
	1/3 af	Rogge	2, 20	1/4 - 1	10, 24	6 02	0 25	5 77	59 26			
4 ^{de} af	1/3 af	Rogge	2, 20	1/4 - 1	10, 24	6 02	0 25	5 77	59 26			
	1/3 af	Staver	2, 00	8 - 1	8, 00	2 52 ⁵	0 16	2 36 ⁵	18 92	78 18		
TOTAAL.... f										434	30	
										108	54	

Middelbaar bedrag per Bunder Bouwland van de 2 Klasse

Ruwe opbrengst.....
Tienden.....

9. De akkers en landerijen van de Wielse Hoeven in 1736

In het archief van het RHC Bergen op Zoom wordt de volgende kaart bewaard :

“De Caarte Figuratiiff van twee Hoeven genaemt de Wielse Hoeven Competeerende Aan zijn CEURVORSTELIJKE DOORLUCHTIGHEYT, van de PALTZ, Heer van Oud en Nieuw Herlaar, St. Michiels Gestel, Geemenden &&& Geleegen onder Geemonde , Gemeeten en geteijkent “door mijn jan F van de Weijer gead” Landmr.

in ’t jaar 1731 Gedaan op eren van de Heer P A van Mattemberg, als Rentmeester deses heerlijkheden Aan de welk Origineel is deese copie accorderende, gecopieert bij mijn onderges. Lantmr. Ten versoeck van Dhr F van Mattemburg. Rentmr.ter voorn. Heerlijkheijt, Actum Wouw 30 maart 1736.” (5AR35 ARR D387)

Op deze kaart zijn in het Renvoy van zowel de Groote als Kleijn Hoeve de landerijen met afmeting vermeld, deze akkers, beemden, weilanden, plantages enz. zijn opgenomen in de navolgende tabel.

RENVOY

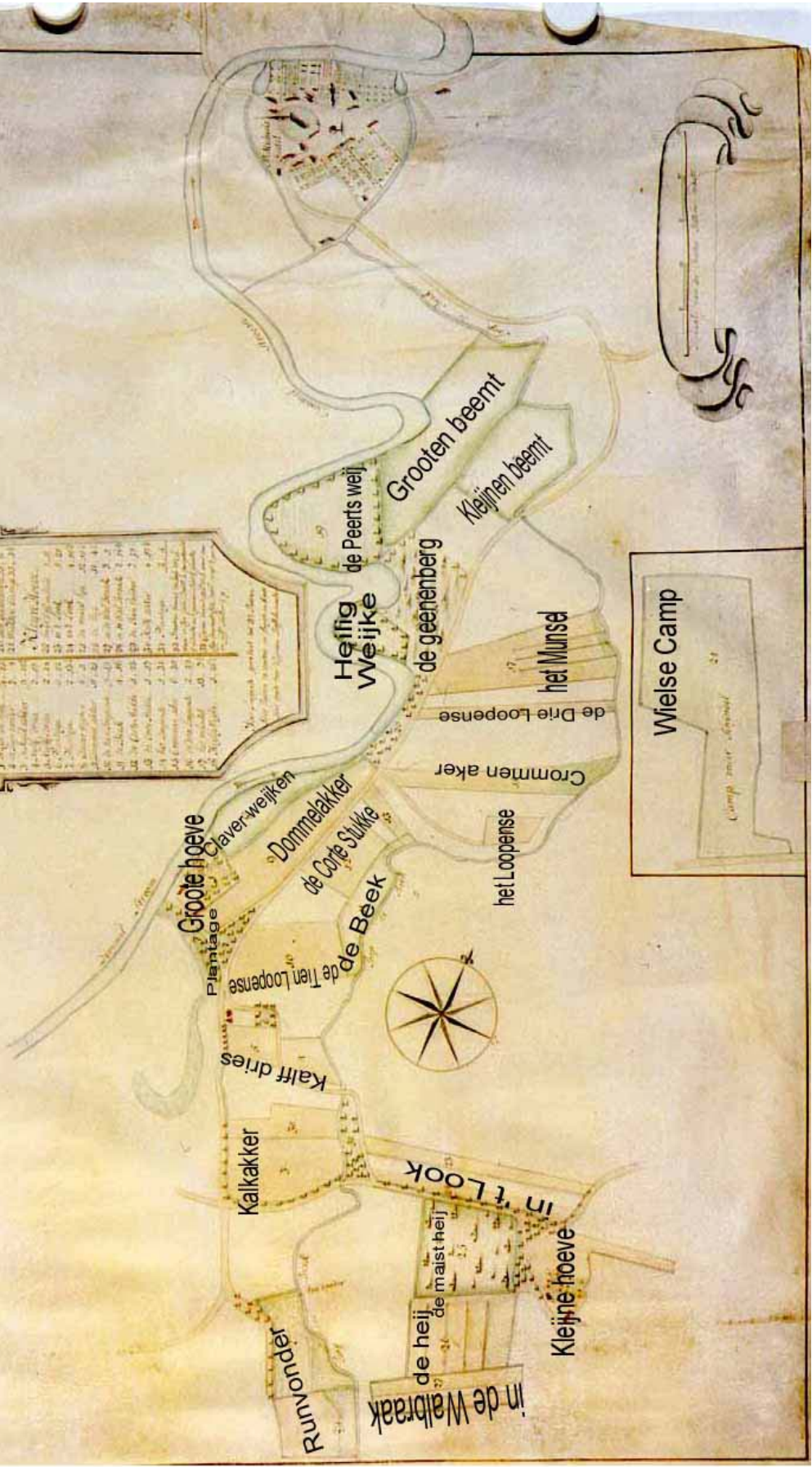
Groote Hoeve			19.de Peerts weij	13	11
	Lopense	Roede	20.den geenenberg	13	8
1. Huijs en hoff	4	25	21.Wielsen Camp	35	3
2. De Run vonder	7	4			
3. De Kalkakker	9	21	Kleijn Hoeve		
4. Kalff dries	2	19	22.huijs, hoff en land	7	16
5. Kalff dries	2	24	23.in ’t Look	3	20
6. Plantage	0	22	24.in ’t Look	4	10
7. Plantage	2	13	25.de maest heij	12	10
8. Claver weijken	6	5	26.de heij	11	4
9. Dommel akker	11	25	27.in de Walbraak	3	5
10.De tien Loopense	9	19	28.in de Walbraak	2	19
11.De Beek	4	16	29.de Run Vonder	7	29
12.De Corte Stukke	5	25	30.Kalk akker	4	17
13.De Corte Stukke	1	17	31.Plantage	2	4
14.het Loopense	1	31	32.Grooten beemt	20	30
15.Crommen aker	6	30	33.Cleijnen beemt	13	22
16.De drie Loopense	2	29			
17.het munsel	13	7			
18.Heijlig Weijke	3	26			

In het Renvoy is ook vermeld : “Ider Loopense gerekent tot 33 Roeden. Ider Roeden 20 voeten in lengte en breedte. Ider voete tien duijmen.Bossche maten.” Dus het betertft de kleine lopense. (zie 5)

Op de hierna volgende tekening zijn de namen van het Renvoy ingetekend

Caspar Figardiff Van lere Meeren Genaant De Wielse Meeren Computaricus van syn Ceurvorstelyke Doorluchtigheit van de
 PALTZ Meeren van Oud en Nieuw Meeren. D. Michiels Groot, Gemeenten S. S. G. Leegen en der Gemeenten, Gemeenten en getuind voor men, jaar 17 van te water van de
 in 1700. Meeren van Oud en Nieuw Meeren. D. Michiels Groot, Gemeenten S. S. G. Leegen en der Gemeenten, Gemeenten en getuind voor men, jaar 17 van te water van de
 in 1700. Meeren van Oud en Nieuw Meeren. D. Michiels Groot, Gemeenten S. S. G. Leegen en der Gemeenten, Gemeenten en getuind voor men, jaar 17 van te water van de

Groot, Meeren
 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Op internet zijn op de site www.dewoonomgeving.nl de kadasterkaarten van 1832 op te halen.

Bronmateriaal :

1. Drs. C. Th. Kokke :	Inventaris van het archief der gemeente St. Michielsgestel
2. Henk Beijers :	Het Schijndelse Landschap
3. G.A. Beelen :	Liempse contreien in naam door de eeuwen heen
4. Lia van Zalinge-Spooren	Gemene middelen in de Meierij; St. Michielsgestel en Gemonde
1737 – 1805
5. Chr. J. M. Buiks	Veldnamen en landbouwgeschiedenis in de Baronie van Breda
6. J. M. Verhoeff	De oude Nederlandse maten en gewichten
7. Archieven van	BHIC in 's-Hertogenbosch en RHC Bergen op Zoom
8. J.G.M. Sanders	Van meters en schatters

Sint-Michielsgestel, 2 april 2005

Jef van Veldhoven

p.s.

Reacties, aanvullingen, opmerkingen enz. gaarne naar mijn e-mail adres :
jefvanveldhoven@hotmail.com

TABEL 1A MET AKKER VELDNAMEN

Agneze akker (Gemonde)	Johan Toinen akker (B549)
Akker (C1070 en C1022)*	Kalk akker (D74, D75)
Akkertje	Kalver akker (D224)
Armen akker (Beekkant)	Karmans akker
Barssen akker (Dungense kant)	Kasteleijnen akker (D609)
Beekschen akker (A408)	Kekels akker (Heiman)
Beeksen akker (B172)	Kerk akker (D627, D629, Zegenwerp)
Beren akker (E78)	Kijf akker (D284, D286, D270)
Bel akker	Klein akkerke (Grote Molenstraat)
Berg akker (Houw)	Kleinen Laakschen akker (D78)
Berk akker (B238)	Klok akker (E348, E634, E682, F5)
Betje van den Hurks akker (Lokaart)	Klot akker (E337)
Bies akker	Kool akker (E204, E205)
Biezen akker (E78)	Korte akker (Volmeer)
Bil akker (D158)	Korte boon akker (F396, F397)
Bles akker F216 F217 F220)	Kraaien akker
Boon akker (A292, A293, A437, A438)	Kreits akker (E40, E59)
Brouwers akker	Krommen akker (D48, D49, B612, Beekvliet)
Kasteleijnen akker (Gemonde)	Kwaden akker (B792, Haanwijk, Hoogstraat)
Coenen akker (E216)	Lang engen akker (Theede)
Corsten akker (D576)	Lange akker (D582, Gemonde, Theede)
Doggel akker (D578)	Lange Boon akker (Haanwijksche akkers)
Dommel akker (D62)	Lede akker
Doorkes akker (B465)	Leen akker (Mugheuvel)
Driessen akker (B588)	Luis akker (Prang)
Drossaards akker (D588, D589, D592)	Martens akker (B169, B170)
Eelen akker (Gemonde)	Mid akker (Plein)
Faassen akker (Theede)	Molen akker (D23, D26, D27, D927, E183)
Gerst akker (Zegenwerp)	Mulders akker (B599)
Graaf akker	Ouden akker
Groten akker (Plein)	Paal akker
Groten hut akker (F112)	Pastorij akker (C747, C748)
Groten Laakschen akker (D80)	Pellen akker (Heystraat)
Gulden akker (C843, C844)	Poo(r)t akker (D155)
Hannes Christianen akker (F104)	Pot of Put akker (Heesakker)
Haver akker (F405)	Putakkerke (Heesakker)
Haviks akker	Raas akker (F169)
Hei akker (A276, E357)	Rei akker (Gemonde)
Heijmans akker (Plein)	Ribben akker (E197)
Heinis akker (B521)	Rijnen akker (B763)
Helvoirtse akker	Ronde akker (F396, F1143, Theede)
Heng akker (Theede)	Rozen akker (E202)
Hesp akker	Rul akker
Hoek akker (E233)	Schuur akker (F198)
Hoens akker (D536)	Sijkes akker (F15)
Hoge akker (Theede, Moerschot)	Stapel akker (C815)
Hons akker (D533)	Steijmes akker (Plein)
Hoog akker (B772, D452, D501)	Stillen akker (B478)
Hoog akkerke (D500)	St(r)open akker (C293, C296, C299)
Hut akker (Sandberg)	Vaar akker (Hezelaar)

TABEL 1B MET AKKER VELDNAMEN

[illegible]